

۲۰۱۷/۵/۱۸

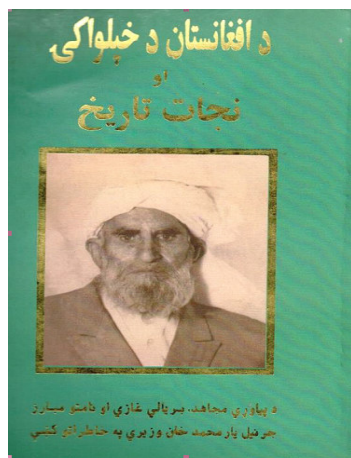
کانديد اکاډميسين سيستاني

یک سوال از کسانیکه از کتاب جنرال

يارمحمدخان وزيری استفاده کرده اند

(فیصله جرگه چی بود؟)

فیض محمد کاتب، فجایع 9 ماهه بچه سقو و دزدان همراه او را بطور روز مره در اثری بنام تذکرالانقلاب ثبت کرده بجز پنجاه روز آخر حکومت سقوی را. یاد داشتهای تذکرالانقلاب را در روز 22 ربیع الاول مطابق 23 اگست (=3 سنبله 1308 ش) متوقف کرده است. بگواهی تاریخ، نادرخان روز (23 میزان 1308 ش/ 15 اکتوبر 1929) به ارگ شاهی کابل وارد شد؛ بنابراین، کاتب پنجاه روز قبل از فتح کابل توسط نیروهای نادرخان، از ضبط و ثبت رویدادهای سقاوی عاجز آمده بود.

خوشبختانه کتاب خاطرات جنرال يارمحمدخان وزيری، قوماندان لشکر نجات کابل از چنگ سقویان، این خلی تذکرالانقلاب را پرمیکند. داستان فتح کابل توسط قبایل وزیرستان و اقوام جاجی جنوبی بسر کردگی جنرال يارمحمدخان وزيری وسپهسالار نادرخان و جرگه ها و تعهدات او را با سران قبایل وزيری و جاجی پکتیا و نامه شاه ولیخان برای امان جان بچه سقو و فرار او را از دروازه شمالی ارگ میتوان در مقاله (دخپلواکی او غلواکی جگری) از قلم داکتر زیرکیار و همچنان در مقاله آقای ایاز نوری به ارتباط طرح سه فقره ای نادرخان به جرگه سران جاجی در علیخیل پکتیا مطالعه کرد.

دجنرال يارمحمدخان وزيری کتاب

این مقالات، تحركات قبایل وزيری و جاجی و دیگر عناصر ضد حکومت سقاوی را در جنوب کشور، جای که برای نجات کابل از چنگ سقویان تصمیم گرفته میشود، توضیح و تشریح میکنند. این توضیحات در واقع تا حدودی خلاء کتاب فیض محمد کاتب را در ثبت وقایع روزهای ماه سنبله تا 23 ماه میزان 1308 / 15 اکتوبر 1929 پرمیکند. واما هنوز هم سوالاتی در ذهن خواننده خطور میکند که جواب آن در کتاب خاطرات جنرال يارمحمدخان وزيری موجود است، و دو نویسنده ایکه این کتاب را مورد استفاده خود قرار داده اند، میتوانند با جواب دادن به سوالاتی که در آخر مطرح میشود خواننده را قناعت و تسکین بدهند.

داکتر نبي مصداق شخصیت آگاه پکتیا، در این اواخر در مقاله ای در مورد حکمتیار از جرگه ای یاد دهانی میکند که در آن جنرال نادرخان مسایلی را مطرح کرده بود که از لحاظ روان شناختی جامعه پشتون بسیار دقیق و ثمر بخش بوده است. این نکات برای من تازگی داشت و در جای دیگری من آن را نخوانده بودم.

آقای مصداق از قول پدر خود (حاجی کهنلخان خاخي) میگوید که نادرخان، بشمول دو برادر خود شاولی خان و شاه محمود خان، «د خاخیو یوی لویی جرگی ته چی د افغانستان د آزادی لپاره راغوبنتل شوې وه، جرگی ته وویل چې تاسی (خاخي) یو تجار قوم یاست او دا دی خو میاشتی د خپل کار او تجارت پر خای زموږ کوربه توب کوی. موږ له تاسو څخه درې غوښتنې لرو چې هم

دپاڼو شمیره: له 1 تر 4

افغان جرمن آنلاين تاسو په درنښت همکاري ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادښت: دلپکني د ليکنيزي بني پزوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرولو مخکي په څير و لولئ

به ستاسو او هم زموږ راتلونکي پرې روښانه شي. نادرخان د ورونو په مشرۍ وويل چې ټول شاوخوا قومونه، يا سقاوي شوي او يا هم په کوم مخالفت کې نه دي را پورته شوي؛ خو سقاو زموږ په سر انعام ايښي. مور هغه ته تسليم کړی، له يوې خوا به تاسو ته انعام درکړي او له بلې خوا به موږ هم ستاسي له مخې لرې شوي وو. دويم دا چې موږ ته ووايست چې را څخه په تنگ شوي ياست او له ځايو نه مو وباسئ او درېيم دا چې ملا را سره وتړئ چې کابل ونيسو.»

به نظر ميرسد که اين جرگه بعد از رسيدن نامه جنرال وزيری از ارگون به نادرخان صورت گرفته باشد. نادرخان با طرح اين سه سوال، ميخواست رگ غيرت مردم جاجی را بشوراند و آنها را وادار به يک تصميم جدی بنمايد.

داکتر مصداق در ادامه مينويسد: «د جرگې سپين پيرو، ورونو ته وويل چې موږ غواړو ستاسو په غياپ کې په دې درې واړو غوښتنو خبرې وکړو. په جرگه کې هيڅوک هم حاضر نه و چې مېلمانه د پيسو په مقابل کې وپلوري او يا هم مېلمه ته ووايي چې موږ درڅخه په تنگ شوي يو او بايد له ځايو نه ووځي. نو پرېکړه وشوه چې د اربکيو لښکر جوړ کړي او زما د پلار او شاه ولي خان په مشرۍ کابل ته په حرکت کې شي.» (حکمتيار د جنگ او سولې مخکش/افغان جرمن آنلاین 8مې 2017)

آقای اياز نوری آزادی که از هواداران جدی امان الله خان و مخالف سرسخت نادرخان است، خطاب به آقای داکتر نبي مصداق در رابطه به همین جرگه بحواله صفحه ۲۵۳ کتاب خاطرات جرنيل يار محمد خان وزيری نکات مهمی را اقتباس نموده که برای تکميل مقاله «دخپلواکی او غلواکی جگړو» داکتر زیرکيار کمک ميکند. او چنين مينويسد:

«په عليخيلو کښې زموږ مشرانو او د سپاه سالار لومړی غونډه :

کله چې موږ مشران د مولوي الله نواز او فيض محمد گرديزي په ملتيا چوني ته ورسېدوسپاه سالار صاحب شخصاً موږ خپل ميلستون ته رهنمائي کړو. وروسته تور چای راوړه شو او په جرگه باندې پيل وشو.. لومړی سپاه سالار محمد نادر خان خبری او وينا آغاز کړه، ځکه چې هغه زموږ کوربه او مېلمه پال وه.

د نادر خان وينا

عزيزانو! د څښتنې تعالی زيات او زيات شکرونه ادا کوم، چې ستاسو په څېر مېرمنو سره يې زما ملاقات مهيا او تر سره کړ او هم د احد ذات شکرونه ادا کوم، چې تاسو د قوم ننگيالي مشران د مرياني يار محمد خان په زيار او کوشښ سره د وزيرستان څخه چې د انگریزانو تر اثر لاندی دی د خپل افغان ورونو او خویندو د عزت پر ځای کولو او د وطن د نجات لپاره تر عليخيلو رارسيدلي ياست. زه د ځان او نورو راسره مل ملگرو او د خپلو دوو ورونو شاه محمود او شاه ولي په نمايندگي ستاسو راتگ ته هزار هزاره کلی او ښه راغلاست وایم. ستاسو هغه جنگيالي چې د خوست په جگړه کښې په شهادت رسيدلي دي، الله پاک دي د نبي کریم (ص) د اصحابو په کتار کښې حشر کړي، يقين او باور لرم چې د افغانستان په تاريخ کښې به د هغه شهيدانو او ستاسو هر ننگيالي نوم په طلائي خط سره ليکل کيږي. [عجيبه وينا ده، تاسو جناب نادر خان، چې په الله او د هغه په رسول او د تاريخ په قضاوت مو لا په دې دنيا کښې دومره کلک باور درلود، بيا مو څنگه د عهد په ماتولو د بادشاهي مقام ځانته غضب کړ او دومره ناحقه قتلونه مو بدون د شرعی حکم تر سره کړل... لکه ستاسو په مخامخ امر د غلام نبي خان چرخي هغسې په وحشيتوب وژل؟!، زه ليکونکی]

عزيزانو! اجازه را کړئ چې د زړه خواله هم درسره وکړم. زما پوره شپږ مياشتي ووتې چې د جنوبي په غرونو کې د مقدس هدف په نيت استوگن او مسافر يم، په دې اوږده مدت کښې هر څه مي

هڅه او تلاش وکړ، چې د پکتیا ولس په څنگ کښې ودروم د هغه هم څه نتیجه په لاس رانغله. هغوی مالره دا گوته نیسي چې ما ولې پخپل نوم باندې سلطنت نه دی اعلان کړی. [زه لیکونکی د نادر خان دغه دلیل تردید کوم] حضرت نورالمشایخ هم زما په وړاندې د جنوبي قومونه راپارولې دي. دلته د اعلیحضرت امان الله خان په نوم یادولو سره سر له تن څخه بېلېږي. [نادر خان! درواغ وايي او مبالغه کوي، که ته جناب حقیقت وايي، بیا دې ولې د آن په تعهد د غازي امان الله خان د یوه مخلص فدایي کوماندې یار محمد خان سره د مهاجر شوي امان الله خان د بیرته هیواد ته د دعوت او شاهي مقام سپارل په هم هغه پکتیا کې ومنل؟ نوری] امان الله خان هم مجبور شو چې وطن پرېږدي، زه هم اوس ډېر نا امید او پرېشانه یم او نا امیدي راباندې غلبه کړې ده. اوس چې تاسو عزیزانو د افغاني ننگ او غیرت د پر ځای کولو لپاره ملاوي تړلي دي زما امید قوي دی چې په گډه به ان شاء الله کامیاب شو... .

د جرنیل یار محمد خان وزیري وینا:

« سپاه سالار صاحب! نن چې دا ننګیالي او جنګیالي د علیخیلو په سپېره ډگر کښې خپل کاکونه پخوي، دوی خاص د اعلیحضرت غازي امان الله خان د هغه فرمان په اعتبار راغونډ شوي دي چې د ۱۳۰۸ کال د حمل په دولسمه نیټه په شاه جوی کښې ما لره وزیر صاحب عبدالاحد خان سپارلی وه... »

دغه کین(کفن) اغوستی امانی مخکښې لیکي: « د ۱۳۴۸ هجري قمري کال د ربیع الثانی ۲۱ نېټه وه چې سهار په لسو بجو باندې د علیخیلو په چونی کښې چې د محمد نادر خان مقر وه د مشرانو غونډه جوړه شوه او په دې غونډه کښې سپاه سالار محمد نادر خان، کرنیل سردار شاه محمود خان، مولوي صاحب الله نواز خان، حاجي صاحب نواب خان، زلمی خان منگل، زمرک خان خدران، سنگ خان منگل، عبدالغني خان گردېزی، فیض محمد د حاجي نواب خان زوی، غونډ مشر صاحب نور محمد گردېزی، سردار صاحب امین جان د اعلیحضرت امان الله خان ورور، فقیر محمد خان مومند د اعلیحضرت غازي امان الله خان په دوره کښې د جنوبي سمت د ځنگلونو رئیس، حاجي صاحب جان خان سربلند، سید خان او لیبیت خان د ځایو د گل غونډی، شېر جان تټی، سدو خان تټی، شادیکان دور او د وزیرو او مسودو ټولو مشرانو زما تر قیادت لاندې گډون درلود... د جرګې او غونډې د گډون کوونکو د اوږدو خبرو نه وروسته مور مشرانو او سپاه سالار محمد نادر خان په دې لاندینی پرېکړه تعهد او پیمان وکړ:

دلته د کتاب په ۲۵۹ - ۲۶۰ مخونو کښې پوره ۱۵ مادې ذکر شوي دي، چې زه لیکونکی دلته ورځیني ۴-۵-۶-۱ مادې راوړم.

لومړی ماده: د ټولو قبیلو او قومونو مشران دې خپل جنګیالي وطن ته تر نجات ورکولو پورې ترغیب کوي.

څلورمه ماده: د کابل تر نیولو پورې دې سپاه سالار صاحب په علیخیلو کښې ځای پر ځای وي او کرنیل شاه ولیخان دې د سپاه سالار په وکالت د لښکرو سره مل وي.

پنځمه ماده: د وطن د نجات نه وروسته دې اعلیحضرت غازي امان الله خان سلطنت کولو ته راوغوښتل شي او یا دې د ده د خیلخاني څخه وبل اهل ته سلطنت وسپارل شي. [څومره یوه واضحه فیصله شوې، یعنی حتی د غازي امیر امان الله خان د انکار په صورت کښې هم جنرال نادر خان مطرح نه وه، بلکې د مشر غازي د کور څخه کس یو ورور یې باید زموږ د افغانستان پاچا ټاکل شوی وای، لیکونکی نوری]

شپږمه ماده- د اعلیحضرت غازي امان الله خان تر راتګ پورې به سپه سالار صاحب د سلطنت وکیل وي.» (محمدایاز نوری، د داکترنېی مصداق نه یوه پوښتنه، افغان جرمن آنلاین ۱۷/ ۵/ ۲۰۱۷)

نقل فیصله نامه جرګه علیخیل ضروری است :

همان گونه که یک جرګه از اهمیت خاص برخوردار است ذکر فیصله و تصمیم جرګه ها نیز دارای اهمیت قابل توجه میباشد. شخص جنرال یارمحمدخان وزیري فیصله جرګه را درپانزده ماده ذکر کرده است، ولی در اینجا نه آقای داکترزیرکیار مواد 15 گانه فیصله جرګه را شرح داده است و نه آقای ایازنوری ، دانسته نمیشود که چرا هردوی این بزرگواران از شرح مجدد مواد فیصله جرګه صرف نظر کرده اند، و به ذکر چهار تا پنج ماده که به نظر شان مهم آمده اکتفا کرده اند؟ در ذهن انسان این سوال خطور میکند که در ماده های دیگر این فیصله چه چیزهای ذکر شده که از نظر شرکت کنندگان جرګه لازمی شمرده شده، ولی از جانب این محققان محترم ذکر آنها بی اهمیت تلقی شده است.

شاید موادی را که از نظر این نویسندگان ذکر آنها لازم پنداشته نشده ، موادی باشند که از جانب مردم جاجی بر سپهسالار نادرخان شرط گذاشته شده بود و سپهسالار هم آنها را پذیرفته بود و امروز ذکر آنها کسر شأن شمرده شود. اما اگر آن مواد صدمه به حیثیت جرګه شمرده میشد، چرا جنرال وزیري آنها ثبت کرده و بدست نشر سپرده است؟ به نظرمی آید که جنرال وزیري بخاطری آنها ثبت تاریخ خود نموده تا همه بدانند که مردم وزیرستان برای چه منظوری [برگردانیدن سلطنت به امان الله خان] سپهسالار نادرخان را حمایت میکردند و مردم جاجی بمنظور دیگری از نادرخان حمایت میکردند؟ احتمال دارد در 10 ماده دیگر آن فیصله موادی باشد که شامل امتیازاتی برای حمایت کنندگان و تدارک دیدگان جنگ باشد که در صورت فتح کابل، کسی مانع جمع آوری غنایمی جنگی ایشان نخواهد شد. تا هنوز گفته میشود، لشکریان فاتح زمانی که ارگ شاهی را متصرف شدند، قالین های بزرگ را که به تنهایی از زمین بلند شده نمیتوانست ، آنها تکه تکه میکردند و هر یک قسمتی از آن را برای خود میبردند. یا گفته میشود برای اقوامی که کمر به حمایت سپهسالار بسته بودند، امتیاز معاف شدن از خدمت عسکری ، معافیت از خدمات بیگاری دولتی و ایجاد نکردن مکاتب پسرانه و دخترانه و نگرفتن مالیات از مردم شامل بوده است. نمیدانم چنین چیزهایی در مواد ذکر نشده آمده است یا خیر؟ متأسفانه این گونه شرط و شرایط در تمام جنگهای استیلا گرانه عهد اسلامی رایج بوده و حتی همین اکنون نیز در جنگهای عراق و سوریه و حتی در میان ملیشه های طالب در جنگ های تصرف قندوز و دیگر ولسوالیها معمول است. پس نمی باید با پنهان کردن مواد آن ، اصل سند را کم اعتبار ساخت.

فیصله یک جرګه که بصورت کتبی در آمده باشد، سند مهم تاریخی است و اگر آنقدر اهمیت دارد که در تاریخ ذکر و ثبت شود، برای آگاهی مردم می باید تمام مواد آن لا اقل برای یک بار انعکاس یابد تا خواننده بزعم خود از آن برداشت خود را کرده بتواند.

در هر حال چشم انتظار یک چنین اقدامی از سوی محققان محترمی می باشیم که این کتاب را دارند و در نوشته های خویش بدان استناد می جویند. من متأسفانه تا کنون این کتاب را ندارم.
ختم